

УДК 339.5

Помулева В.М.¹, Руденко І.О.²

¹ ст. викл. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. БТЕ-0512 НУ «Запорізька політехніка»

ЦИФРОВІЗАЦІЯ МИТНИХ ПРОЦЕДУР: ПЕРЕВАГИ І РИЗИКИ

Впровадження ІТ рішень є частиною стратегії України щодо інтеграції до європейського ринку та наближення митних процедур до європейських стандартів.

У контексті митних процедур і міжнародної торгівлі цифровізація означає перехід від паперових декларацій, фізичних документів і ручного контролю до електронних систем, автоматизованих процедур ризик-менеджменту, «єдиного вікна» для зовнішньоекономічної діяльності, блокчейну, обміну даними між митницею і іншими органами.

Для України повномасштабна цифровізація митної системи є досить складною, але пріоритетною та актуальною для подальшого економічного розвитку. Особливо актуальним цей процес є з огляду на необхідність інтеграції України у митний простір ЄС, і передбачає як гармонізацію українського митного законодавства, так і наближення митних практик до європейських стандартів за рахунок впровадження ІТ-інструментів.

Цифровізація митних процедур сприяє мінімізації людського чинника, а відтак – зменшенню корупції, спрощенню та прискоренню процесів митного контролю та обліку, а також підвищенню довіри ЄС до митних служб України.

Державна митна служба України активно впроваджує та удосконалює цифрові технології і сучасні підходи до всіх напрямків своєї діяльності.

Майбутня ІТ-система матиме значний вплив на оптимізацію митних процедур з високим рівнем клієнтоорієнтованості. Наразі випущено багато ІТ-продуктів, таких як [1, с. 3]:

- запуск оновленого веб-порталу ДМС України, де посилено захист інформаційних даних, підвищена надійність служби, дизайн оптимізовано для потреб користувачів і є можливість отримувати деякі послуги віддалено;

- розробка карти об'єктів митної інфраструктури, що містить повну інформацію про пункти пропуску, внутрішні місця митного оформлення та міжнародний поштовий обмін;

- діяльність BusinessIntelligence (BI), що є інтерактивним аналітичним проектом та містить доступну статистику України щодо торгівлі з іншими країнами;

- запровадження онлайн-калькулятора митної вартості, який надає достовірну інформацію про мінімальну, середню та максимальну вартість автомобілів за останні кілька років

- діяльність системи онлайн-скарг, що забезпечує спілкування в електронній формі за короткий час.

Ключовим етапом митного оформлення товарів є декларування товарів. В Україні введено електронну систему митного оформлення (далі - ЕСМО), яка дозволяє суб'єктам ЗЕД оформляти митні декларації в електронному вигляді, що значно скорочує час митного оформлення.

На даний час українська митниця вже досягла високого рівня автоматизації процесів - більш ніж 99% митних декларацій подаються та оформлюються в електронному вигляді [2].

Перехід до електронного подання митних декларацій, автоматичне опрацювання даних, застосування систем ризик-менеджменту (RMS) дозволяють раніше виявляти потенційно ризикові вантажі і спрямовувати їх на детальнішу перевірку, тим самим звільняючи більшість вантажів від дубльованих процедур.

Варто зазначити й про інші ІТ-досягнення української митниці за останні роки – це створення мобільного резервного центру обробки даних (ЦОД); приєднання Держмитслужби до «митного безвізу» з країнами Європи та впровадження Нової комп'ютеризованої транзитної системи (NCTS); розширення застосування програми Авторизованого економічного оператора (АЕО), зокрема, для цього також впроваджена система CDS.UA, яка

автоматизує процеси видачі й інших митних дозволів; запровадження нової, повністю електронної, системи управління гарантіями (GMS), та інших.

Державна митна служба України демонструє високу технічну спроможність до адаптації ІТ-систем до стандартів ЄС. Яскравим прикладом є своєчасне впровадження Фази 5 Нової комп'ютеризованої транзитної системи (NCTS) у травні 2024 року. При цьому ці зміни Україна впровадила навіть раніше, аніж у низці держав-членів ЄС. Прогрес також стабільний у напрямку уніфікації форматів даних з ЄС та впровадження фундаментальних митних систем обробки інформації, таких як CDS.UA [3]. Держмитслужба стала першопрохідцем в європейському просторі і за створенням електронної системи GMS.

Подальша модернізація ІТ-систем відображена у Довгостроковому національному стратегічному плані цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації митної служби на 2024 – 2026 роки.

Пріоритетом роботи Держмитслужби у 2025 році залишається реформування управлінських процесів та посилення інституційної спроможності митних органів.

Автоматизація процесів та інтеграція з міжнародними системами забезпечують швидке та прозоре митне оформлення, мінімізують корупційні ризики, зменшують навантаження на добросовісний бізнес та стимулюють розвиток зовнішньоекономічної діяльності [2].

Водночас, впровадження нових ІТ рішень має не тільки переваги, а й недоліки. Окреслимо деякі з них.

Так, основною перевагою системи транзиту NCTS є можливість проїхати різні країни з одним транзитним документом та фінансовою гарантією.

Водночас, саме необхідність фінансової гарантії для всіх транзитних переміщень в рамках NCTS, на думку суб'єктів ЗЕД, і є основним недоліком. Багато підприємств не користуються системою NCTS, що вказує на прогалини в комунікації щодо цієї можливості.

Не призвело до очікуваного масового переходу бізнесу до моделі АЕО, що вказує на структурні бар'єри, брак дієвих стимулів та складність процедур [3]. Значна частка бізнесу вважає, що фінансові витрати на отримання статусу АЕО перевищать його вигоди, до того ж, не спростить до того ж проходження митних процедур. Втім, основними перевагами з-поміж інших вигод для бізнесу від програми АЕО відзначають зменшення обсягу документів для проходження митних процедур, та зменшення часу очікування на кордоні.

Велика частка бізнесу побоюється адаптації до нових правил.

Серед основних проблем - недостатній рівень цифрової грамотності, питання кібербезпеки, а також інституційні та правові бар'єри, які можуть

уповільнити ефективне впровадження цифрових технологій у митній сфері [4].

Важливим є проведення регулятивних аудитів безпеки та навчання персоналу з питань кібербезпеки, що у свою чергу займе багато часу та ресурсів.

Запровадження міжнародних митних ІТ-систем потребує значних часових, людських і фінансових ресурсів.

Загальна цифрова трансформація гальмується через вузькі місця у формуванні політик та хронічне недофінансування як для оплати праці розробникам, так і на розгортання та підтримку продуктів, на що також вплинуло припинення фінансування з боку USAID. Ці ризики впливають на реалізацію Стратегічного плану цифрової трансформації Держмитслужби на 2024–2026 роки [3].

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Тищенко В., Остапенко В., Карпова В. (2022) Цифровізація в управлінні ризиками митниці, *Економіка та суспільство*, (37). doi: 10.32782/2524-0072/2022-37-35.

2. Цифровізація митниці: стабільність у нестабільному світі URL: https://www.mdoffice.com.ua/ru/aSNewsDic.getNews?dat=09042025&num_c=861406

3. Прогрес із багатьма застереженнями: як митна сфера адаптується до вимог ЄС. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/experts/2025/08/5/7217319/>

4. Шлях до ЄС: роль цифровізації у реформуванні Держмитслужби. URL: https://iaa.org.ua/articles/road-to-the-eu-the-role-of-digitalisation-in-reforming-the-state-customs-service/?utm_source=chatgpt.com